

"OILA VA GENDER" ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

xalqaro ilmiy jurnali

*Society, Gender and Family in
Central Asia*
international academic peer reviewed journal

*Общество, гендер и семья в
Центральной Азии*
международный научный рецензируемый журнал

2024/3 (12)

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining
2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan
o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan.

*Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya
komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy
nashrlar RO'YXATI (2019)ga pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo'yicha
doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun ilmiy maqolalar e'lon qilinishi mumkin
bo'lgan jurnal sifatida ro'yxatga olingan.*

DOI: 26739/2118-9998

ISSN 2049-3630

TOSHKENT

TAHRIR HAY'ATI RAISI:

EGAMBERDIYEVA Nodira Melibayevna (*Bosh muharrir*) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

NARBAYEVA Tanzila Kamalovna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*

SAIDOVA Galina Karimovna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

SHOUMAROV G'ayrat Baxramovich – *psixologiya fanlari doktori, professor.*

ABDURAMANOV Xamid Xudaybergenovich (*Bosh muharrir o'rinbosari*) – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

BEKMURADOV Adham Sharipovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

MA'RUFOVA Gulnora Mahmudovna – *Oliy Majlis Senatining Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi a'zosi, senator.*

MUSURMANOVA Aynisa Musurmanovna – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

RAHIMOVA Nigina Xayrullayevna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

SAIDOV Akmal Xolmatovich – *yuridik fanlari doktori, professor.*

YAKUBJANOVA Dilobar Batirovna – *pedagogika fanlari doktori, dotsent.*

TASHMUXAMEDOVA Diloram Gafurjanovna – *tibbiyot fanlari nomzodi.*

ZOXIDOV Azamat Azamjonovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*

ZIYAYEV Azamad Xamidovich – *tarix fanlari doktori, professor.*

ABDUSAMATOV Xasanboy Usmonjon o'g'li – *psixologiya fanlari doktori.*

TO'RAQULOV Ulug'bek Xolbutayevich – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна (*Главный редактор*) – *доктор педагогических наук, профессор.*

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Нарбаева Танзила Камаловна – *доктор социологических наук, профессор.*

Сандова Галина Каримовна – *доктор экономических наук, профессор.*

Шоумаров Гайрат Бахрамович – *доктор психологических наук, профессор.*

Абдураманов Хамид Худайbergenovich (*Заместитель главного редактора*) – *доктор экономических наук, профессор.*

Бекмуратов Адхам Шарипович – *доктор экономических наук, профессор.*

Маъруфова Гулнора Махмудовна – *сенатор, член Комитета Сената Олий Мажлиси по вопросам женщин и гендерного равенства.*

Мусурманова Айниса Мусурмановна – *доктор педагогических наук, профессор.*

Рахимова Нигина Хайруллаевна – *доктор экономических наук, профессор.*

Сандов Акмал Холматович – *доктор юридических наук, профессор.*

Якубжанова Дилобар Батировна – *доктор педагогических наук, доцент.*

Ташмухамедова Дилорам Гафуржановна – *кандидат медицинских наук.*

Зохилов Азамат Азамjonovich – *доктор экономических наук, профессор.*

Зияев Азамат Хамидович – *доктор исторических наук, профессор.*

Абдусаматов Хасанбой Усмонjon угли – *доктор психологических наук.*

Туракулов Улугбек Холбутаевич – *доктор философии педагогических наук (PhD)*

THE CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD:

Egamberdiyeva Nodira Melibayevna
(*Editor-in-Chief*) – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*

MEMBERS OF THE EDITING BOARD:

Narbayeva Tanzila Kamalovna – *Doctor of Sociological sciences, Professor.*

Saidova Galina Karimovna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Shoumarov Ghayrat Bakhramovich – *Doctor of Psychological sciences, Professor.*

Abduramanov Khamid Khudaybergenovich (*Deputy Editor-in-Chief*) – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Bekmuradov Adkham Sharipovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Marufova Gulnora Makhmudovna – *Senator, Member of the Senate Committee of the Oliy Majlis on Women and Gender Equality.*

Musurmanova Aynisa Musurmanovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*

Rakhimova Nigina Khayrullayevna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Saidov Akmal Kholmatovich – *Doctor of Juridical sciences, Professor.*

Yakubjanova Dilobar Batirovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Associate Professor.*

Tashmukhammedova Diloram Ghafurjanovna – *Candidate of Medical sciences.*

Zokhidov Azamat Azamjonovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*

Ziyayev Azamad Khamidovich – *Doctor of Historical sciences, Professor.*

Abdusamatov Khasanboy Usmonjon ugli – *Doctor of Psychological Sciences.*

Torakulov Ulugbek Holbutayevich – *Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)*

XALQARO TAHRIR HAY'ATI:

Doktor Rashmini Koparkar,
Rossiya va Markaziy Osiyoni o'rganish markazi dotsenti
Xalqaro tadqiqotlar maktabi,
Javoharlal Neru universiteti,
Nyu-Dehli, Hindiston

Artamonova Yekaterina Iosifovna,
Chelyabinsk davlat madaniyat instituti,
pedagogika fanlari doktori, professor

Doktor Priti Kesavan,
Texnologiya fakulteti boshlig'i,
London biznes va moliya maktabi,
Singapur

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Доктор Рашмини Копаркар,
Доцент Центра исследований России и Центральной Азии,
Школа международных исследований,
Университет Джавахарлала Неру,
Нью-Дели, Индия

Артамонова Екатерина Иосифовна,
Челябинский государственный институт культуры,
доктор педагогических наук,
профессор

Доктор Прити Кесаван,
Руководитель Технологического факультета
Лондонская школа бизнеса и финансов, Сингапур

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD:

Dr. Rashmini Koparkar
Assistant Professor
Centre for Russian and Central Asian Studies
School of International Studies
Jawaharlal Nehru University
New Delhi, India

Artamonova Yekaterina Iosifovna
Chelyabinsk State Institute of Culture
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

Dr. Preethi Kesavan
Head, School of Technology
London School of Business and Finance, Singapore

MENEJMENT

Иноятова С.Р. Сравнительный анализ эффективности тренинговой программы по усовершенствованию профессионально-важных качеств у лидеров молодежи.....	4
--	---

SOTSILOGIYA

Butayeva X.Y. Yetim va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni oilaviy bolalar uyi sharoitiga moslashtirishning sotsiologik xususiyatlari	10
Kadirova Z.A., Gaziyeva S.S. Intellektual migratsiyani tadqiq etishning konseptual asoslari	14
Norboyeva S.M. Talabalarda ma'naviy kompetensiyalarni rivojlantirishda gender tenglik va farqlarni hisobga olishning nazariy asoslari.....	21

OILA VA JAMIYAT

Xatamov B.Q. O'smirlar ijtimoiylashuvda virtual olam vositalaridan foydalanishga qaratilgan kompetensiyaviy yondashuv mezonlari	26
Rahimova M. Oilaga kelinning moslashish jarayonini psixologik jihatdan tadqiq etish	32
Sadullayev Sh. Ayollarda oila-ish balansini ko'rsatkichini shakllantirishning metodologik jihatlari	37

PSIXOLOGIYA

Султанова А.А. Стоит ли замалчивать о проблемах суицида в Узбекистане?	44
Ismaylova R. Oilaviy zo'ravonlikdan jabrlangan shaxslar bilan ishlashda kognitiv xulq-atvor terapiyasi texnikalarining imkoniyatlari	51
Sharapova D.B. 'Housewife syndrome' as a psychological problem	57
Axmedova D.O. Migranlarning yangi sharoitlarga ijtimoiy-psixologik moslashuvining nazariy tahlili	68
Nurbayeva X.U. Gender identifikatsiyaning etnomadaniy xususiyatlari	74

ILMIY YANGILIKLAR VA TAHLILLAR

Ochilova B.M. Ta'lim – gender tengligini ta'minlashda kuchli vosita.....	79
Djoldasova S. Ayollarning biznesdagi huquq va imkoniyatlarini kengaytiruvchi biznes modellar.....	88
Komilova X.T. Xotin-qizlarni ilm-fan taraqqiyotidagi faoliyati mazmuni va tahlil.....	96
Suvankulov M. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining ichki ishlar organlari va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlariga oid normalari tahlili.....	102
Nurdinova Sh. Migratsiyaning feminizatsiyalashuvi va uning iqtisodiy-ijtimoiy ta'siri	108
Nurmatova N.U. Vitagen ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchi qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirish	115

Rahimova Matluba,

Oila va gender ilmiy-tadqiqot instituti tayanch doktranti

email: rahimovamatluba3759@gmail.com

OILAGA KELINNING MOSLASHISH JARAYONINI PSIXOLOGIK JIHATDAN TADQIQ ETISH

Annotatsiya. Ushbu maqolada oilani psixologik jihatdan o'rganish, turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganishda Osiyo, Janubiy Koreya, Rossiya, Amerika Qo'shma Shtatlari va Yevropa davlatlari olimlarining tadqiqotlari va turli yoshdagi xotin-qizlarning oilaga moslashuvi, oilaviy munosabatlarning rivojlantirilishi hamda oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashda kelinning vazifalari yoritib berilgan. Oila-nikoh munosabatlari o'zaro kuchli, samarali va mustahkam oilani tashkil etish, nikoh va oila hayotida yaxshi munosabatlarni rivojlantirishda muhimdir. Bu munosabatlar oila a'zolari o'rtasidagi sevgi, hurmat va ehtiromni ta'minlash, muammolarni hamkorlikda hal qilishni o'z ichiga oladi.

Tayanch so'zlar: oila, nikoh, kelin, kuyov, munosabat, sevgi, psixologiya, moslashuv.

Аннотация. В данной статье изучены психологические исследования семьи, процессы адаптации девочек разного возраста к семье, исследования ученых из Азии, Южной Кореи, России, Соединенных Штатов Америки и стран Европы, а также адаптация женщин разного возраста к семье, роль невесты в развитии семейных отношений в семье. Выделены обязанности невесты по укреплению взаимоотношений между ее членами. Семейно-брачные отношения имеют важное значение для создания взаимно крепкой, эффективной и стабильной семьи, развития хороших отношений в браке и семейной жизни. К этим отношениям относится обеспечение любви, уважения и уважения между членами семьи, совместное решение проблем.

Ключевые слова: семья, брак, невеста, жених, отношения, любовь, психология, адаптация.

Annotation. This article highlights the role of the bride in the development of family relations, strengthening the relationship between family members, the development of family relations for the family adaptation of girls of different ages, studies of scientists from Asia, South Korea, Russia, the United States, European countries in the study of the process of family adaptation of the family. Family-marriage relationships are important in establishing a strong, productive and strong family, developing good relationships in marriage and family life. This relationship involves ensuring love, respect and respect between family members, solving problems with cooperation.

Keywords: family, marriage, bride, groom, relationship, love, psychology, adaptation.

Kirish. Ilmiy adabiyotlarda oilaning ta'riflari juda ko'p va ular jamoatchilik ongiga shunchalik uzoq vaqt oldin kirib kelganki, bu ta'riflarning muallifligini aniqlash qiyin. Oila ijtimoiy institut va jamiyatning bir bo'lagi, birga yashovchi va umumiy uy xo'jaligini boshqaradigan kichik qarindoshlar guruhi sifatida belgilanadi. Biroq oilani tushunishga psixologik yondashuv (masalan, sotsiologik va iqtisodiy yondashuvlardan farqli o'laroq) o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ushbu

yondashuv doirasida oilaga qo'shma hayot faoliyati maydoni sifatida qaralib, uning doirasida qon va qarindoshlik bilan bog'liq bo'lgan odamlarning o'ziga xos ehtiyojlari qondiriladi. Bu makon ancha murakkab tuzilma bo'lib, turli xil elementlar (rollar, pozitsiyalar, koalitsiyalar va boshqalar)dan hamda uning a'zolari o'rtasidagi munosabatlar tizimidan iborat. Shunday qilib, struktura tirik organizm qonunlariga ko'ragina mavjud, shuning uchun u o'z rivojlanishida bir qator faza va bosqichlardan

o'tib, tabiiy dinamikaga ega. Mashhur oila psixologi G.Navaitis nuqtayi nazaridan, oilaning psixologik mohiyatini aniqlash oila tadqiqotining maqsadlari va psixologning oila bilan o'zaro munosabatlari maqsadlari bilan bog'liq bo'lishi kerak. G.Navaitis oila tushunchasini muhokama qilari ekan, bu haqda oila va psixolog bilan maslahatlashgandagina o'rganishni tavsiya etadi. U oila tushunchasini mutaxassislardan professional psixologik yordam oladigan kichik guruh sifatida kiritishni taklif qiladi. Unda "oila" tushunchasining mazmuni bir qator qoidalar orqali ochib berilgan.

Oila psixologik jihatdan insonlarni ruhiy va jismoniy tinchlantirish, o'zaro munosabatlarni kuchaytirish, masalalarni hal qilishga aloqador bo'lgan masalalarni o'rganish va hal qilishga oid barcha jarayonlarni o'z ichiga oladi. Oila psixologik jihatdan asosiy ko'rsatmalar orqali belgilanadi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va boshqa qonunlar oilada turmush mustaqilidagi oilalar uchun huquqni ta'minlaydi. Bu insonlarning o'zaro va oilaviy munosabatlari hamda oila a'zolarining ruhiy tinchlantirilishini ta'minlashga oid huquqlarini ta'minlaydi. Psixologik yordam va konsultatsiyalar oiladagi munosabatlar va muammolarni hal qilishga yordam berishi mumkin. Bu oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarda yoki turmush mustaqilidagi boshqa muammo va qiyinchiliklarda yordam berishni o'z ichiga oladi.

O'zaro munosabatlarni kuchaytirish va oilaviy munosabatlarni rivojlantirish masalalari, oila psixologik jihatdan muhimdir. Bu oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni tuzish, sog'liqni ta'kidlash, aloqa va uchrashuvni kuchaytirish va oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni samarali va sog'lomlashtirishni o'z ichiga oladi. Psixologik muammo va qiyinchiliklarga oid masalalarda, tibbiy yordam ham muhimdir. Tibbiyot mutaxassislarning yordami bilan psixologik va jismoniy tinchlantirish muammo va qiyinchiliklarni bartaraf etishi mumkin. Oila psixologik jihatdan insonlarning yaxshi hayot sirlarini o'rganish, o'zaro munosabatlarni kuchaytirish, turmush mustaqilidagi sodir bo'lishlarini ta'minlash va oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni kuchaytirishga qaratilgan. Bu oila a'zolari uchun xavfsiz va sog'lom muhit yaratishga yordam beradi.

Maqsad va uni asoslash. Turli yoshdagi xotin-qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganishda

Osiyo, Janubiy Koreya, Rossiya, Amerika Qo'shma Shtatlari, Yevropa mamlakatlari olimlari ham ko'plab tadqiqotlar olib borganlar. Quyidagi keltirilgan misollarni bir qancha mamlakatlarda tadqiqotchi va olimlar tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlar ko'rsatadi.

Janubiy Koreya olimlari turli yoshdagi xotin-qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganish borasida muhim ishlar olib borishgan. Misol uchun, **Eun Kyung Kwon** – Janubiy Koreyaning Kyungpook milliy universiteti tadqiqotchisi. Uning "Turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayoni va ularning oilaviy munosabatlari" mavzusidagi tadqiqotlari Janubiy Koreyadagi bu mavzuga oid turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganishda o'z o'rniga ega.

Rossiya olimlari ham oilaviy munosabatlar va keling o'z-o'zini aniqlashga oid turli tadqiqotlar olib borganlar. Misol uchun, **Larisa E. Zamiatina** Rossiyaning "Institute of Sociology of the Federal Center of Theoretical and Applied Sociology of the Russian Academy of Sciences" institutining tadqiqotchisi bo'lib, uning "Oilaviy munosabatlar va keling o'z-o'zini aniqlash" mavzusidagi tadqiqotlari Rossiyada shu sohada amalga oshirilgan turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganishga oid ko'nikmalari taqdim etilgan.

Amerika olimlari ham turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganishda muhim ishlar ko'rsatmoqda. Misol uchun, **Dr. Niobe Way** Amerika Qo'shma Shtatlarining New York universiteti tadqiqotchisi bo'lib, uning "Oilaviy munosabatlar va oilaga moslashish jarayoni" mavzusidagi tadqiqotlari Amerikada shu mavzuda olib borilgan tadqiqotlar ichida muhim o'rin olgan.

Jahon ilmiy hamjamiyatida turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganishga oid bir nechta zamonaviy olimlar va tadqiqotchilar mavjud. Ularning tadqiqotlari va ilmiy maqolalari yosh qizlar va oilaviy munosabatlarga oid turli mamlakatlarda, shuningdek, Osiyo mintaqasida ham olib borilgan.

Ann C. Crouter Pennsilvaniya Universitetida ijtimoiy va oilaviy munosabatlar sohasida mutaxassis bo'lgan olimdir. Uning "Oilaviy munosabatlar va oilaviy munosabatlar jarayonlari" mavzusidagi tadqiqotlari oilaviy munosabatlarni o'rganishga oid foydali ma'lumotlar taqdim etadi.

Susan Golombok Britaniyadagi Kembrij Universiteti jamiyatining zamonaviy olimidir. Uning “Turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayoni” mavzusidagi tadqiqotlari oilaviy munosabatlarni oʻrganish, turmush mustaqilidagi yosh kelinlar uchun muhim boʻlgan koʻnikmalar va fikrlar bilan taʼminlaydi.

Elsa Vivanco-Cabrera Meksikada psixologiya boʻyicha mutaxassis boʻlgan olimdir. Uning “Oilaviy munosabatlar va oilaviy munosabatlar tarbiyalash jarayonlari” mavzusidagi tadqiqotlari turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonini oʻrganishga yordam beradi.

Oʻrta Osiyodagi ilm-fan jamiyatining ham turli yoshdagi xotin-qizlarning oilaga moslashish jarayonini oʻrganishga qiziqish kuchli boʻlib, bu mavzuda bir nechta tadqiqotlar va ilmiy maqolalar chop etib kelingan. Bu mavzuda oʻrganishlar oʻrtacha oʻzgarishlar va mustaqil hayotga moslashishlar kabi koʻrsatkichlarni oʻrganib chiqishga yordam beradi. Oʻzbekiston, Qozogʻiston va Qirgʻiziston Respublikalarida amalga oshirilgan ilmiy tadqiqotlarda **Boris Mironovning** “Oilaviy muhabbatning turli yoshdagi qizlarning ruhiy salohiyati va jinsiy hayotiga taʼsiri” mavzusidagi tadqiqotlari kuzatib borilgan. **Alimjanov Bahodirning** “Turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashuvi va ularning oʻz-oʻzini tanishish jarayoni” mavzusidagi tadqiqotlari, turli yoshdagi xotin-qizlarning oilaga moslashish jarayonlarini, oilaviy munosabatlarni, turmushda mustaqil yashashni oʻrganish, oilaviy munosabatlarning rivojlanishiga va oʻz-oʻzini tanishishni oʻrganishga yoʻl beradi. **Shakhnoza Azamova** “Turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashuvi” mavzusidagi tadqiqotlarni oʻrganish orqali oilaviy munosabatlar, ijtimoiy va psixologik jarayonlar, turli yoshdagi xotin-qizlarning oʻzgarishlari, qizlarning oilaga moslashish jarayonlarida oʻz-oʻzini oʻrganish, tanishish jarayonlariga taʼsir qiladi.

Koʻplab davlatlarda oilaviy munosabatlar va turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonini oʻrganishga oid tadqiqotlar amalga oshirilgan. Bu tadqiqotchilar va olimlar turli yoshdagi xotin-qizlarning oilaga moslashish jarayonini oʻrganishga oid muhim maʼlumotlar va fikrlar taqdim etmoqdalar. Bu kabi ilmiy oʻrganishlar turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashish jarayonlariga, oilaviy munosabatlarni rivojlantirishiga, mustaqil

hayotga oʻrganishlariga, oʻz-oʻzini tanishga va oʻzini rivojlantirishga oʻrganishga yordam beradi.

Taniqli psixolog V.Drujinin oʻziga xos koordinatalarning oddiy tizimini taklif qilib, unga nisbatan psixolog psixologik tadqiqot obyekti sifatida oilani tanlashda oʻzini oʻzi belgilaydi. Uning soʻzlariga koʻra, oilaga boʻlgan tadqiqot yondashuvlarini ikkita anʼanaviy shkala boʻyicha joylashtirish mumkin:

- *normal - gʻayritabiiy oila;*
- *ideal – haqiqiy oila.*

Drujinin birinchi shkalani hisobga olgan holda, “oddiy oila” tushunchasini oʻz aʼzolariga zarur boʻlgan farovonlik, ijtimoiy himoya va rivojlanishning minimal darajasini taʼminlaydigan va bolalarning psixologik darajaga yetgunga qadar ijtimoiylashuvi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadigan oila sifatida belgilaydi.

Jismoniy yetuklik. Bu ota butun oila uchun javobgar boʻlgan oila. Drujinin bu qoidaga rioya qilinmagan boshqa barcha turdagi oilalarni anomaliya deb hisoblaydi. Ikkinchi miqyosda “ideal oila” tushunchasi jamiyat tomonidan qabul qilingan va jamoaviy gʻoyalar va madaniyatda, asosan, diniy jihatdan aks ettirilgan oilaning meʼyoriy modeli sifatida belgilanadi.

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi.

Turli yoshdagi qizlarning oilaga moslashuvi oilaviy munosabatlarning rivojlantirilishida va oila aʼzolari oʻrtasidagi munosabatlarni kuchaytirishida ahamiyatga ega. Qizlar oilaga moslashishda quyidagi muhim nuqtalarni eʼtiborga olishadi. Oilada sogʻlom muhitni saqlab qolish, aloqa qurish va bir-biriga eʼtibor qaratish oʻzaro munosabatlarni kuchaytirishda muhimdir. Qizlar oila aʼzolari bilan munosabatlarni oʻzlashtirish, oʻz fikrlarini ifoda qilish va qaror qabul qilish boʻyicha ochiq va doʻstona suhbatda boʻlishadi. Oilaviy munosabatlar oʻzaro samarali hamkorlik va ijodiy faoliyatlar bilan kuchayadi. Qizlar oila aʼzolari bilan jamoatda ijtimoiy va madaniy tadbirlarga qatnashish, bir-birlari bilan yaxshi munosabatlarni oʻrganish va rivojlantirish imkoniyatiga ega boʻlishadi. Qizlar oila aʼzolari bilan maslahatlashish, muammolarni hal qilish va qoʻllab-quvvatlash oʻzaro tinchlantirishga yordam beradi. Oilada maslahatlar va qoʻllab-quvvatlash koʻproq darajada oilaviy munosabatlarni kuchaytiradi. Oilada adolat va ehtirom muhiti yaratilishi muhimdir. Qizlar oila

a'zolari bilan adolat va ehtiromni o'rganigan holda munosabatlarni rivojlantirish va boshqalar bilan adolat va ehtiromda aloqani o'rganish dolzarbdir. Oiladagi qizlar jamoatda faol ishtirok etish va o'zlarini jamoatda qo'llab-quvvatlash o'rganishi mumkin. Shu bilan birga, ularga oila a'zolari tarafdorlik ko'rsatish, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishlariga ega bo'lishi va ularni o'z uylarida qo'llab-quvvatlash imkoniyatini ta'minlash juda zarur. Bu muhim nuqtalar orqali turli yoshdagi qizlar oilaga moslashish orqali oilaviy munosabatlarni kuchaytirish, o'zaro qo'llab-quvvatlash va bir-birlarini tushunishga imkoniyat yaratishadi. Bu esa, o'z oilasini qadrlash va o'z hayotida muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi.

Nikoh va oilaviy moslashuv er-xotinlarning bir-biriga va oilaviy hayotga o'zaro moslashuvining murakkab, ko'p bosqichli yaxlit jarayoni sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Tarkib nuqtayi nazaridan bu jarayon quyidagi tarkibiy qismlarning birligini ifodalaydi:

Turmush o'rtog'iga moslashish, quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- fiziologik moslashuv, shu jumladan jinsiy;
 - sherikning temperamenti va xarakteriga moslashish;
 - turmush o'rtog'ining manfaatlari, ehtiyojlari, odatlari, turmush tarzi va turmush tarziga moslashish;
 - hayotning asosiy qadriyatlariga, sherikning hayot falsafasiga moslashish.
- Oilaviy hayotga moslashish:
- kundalik va psixologik rollarga;
 - yangi mas'uliyat va huquqlarga;
 - nikohda mehnat taqsimotiga.

2-guruhning tarkibiy qismlari rus psixologiyasida yetarlicha o'rganilmagan, garchi ular nikoh munosabatlariga moslashishning umumiy jarayonida juda muhim rol o'ynaydi. Agar turmush o'rtog'iga moslashish nikohdan oldingi tanishish davrida mumkin bo'lsa, oilaviy hayot talablariga moslashish faqat nikohdan keyin birga yashash, uy xo'jaligini yuritish va hokazo sharoitida sodir bo'ladi.

Shu munosabat bilan oila shakllanishining dastlabki bosqichlarida moslashish jarayonini tartibga soluvchi motivatsion komponentlarni o'rganish alohida ahamiyatga ega va alohida qiziqish uyg'otadi.

Kelinlarning yangi oilaga moslashuvi psixologiyada aloqador va muhim bir mavzu. Yangi oilaga moslashuv psixologik o'zgarishlarga olib kelishi mumkin va kelinlar uchun bu jarayon chet elda, yangi oilaviy aloqa va maqsadga yo'naltirilgan yashashni o'rganishni talab qiladi.

Quyidagi nuqtalarga e'tibor bering: yangi kelindan kutilgan eng birinchi ish uyg'onish va tanishish bo'ladi. Bu kelin va oila a'zolari o'rtasidagi birinchi doimiy munosabatlarni shakllantirishga yordam beradi. Kelin yangi oilaviy muhitga moslashishi uchun o'z oilasiga o'zaro aloqada bo'lishi muhimdir. Ular o'rtasidagi ochiq, foydali va sog'lom muhitni ta'minlovchi suhbatlar hayotni o'zgarishlar bilan boshlashga yordam beradi. Yangi kelin oilada o'z munosabatlarini aniqlash, uning roli va joyini tushunish hamda oila a'zolari bilan birgalikda munosabatlarni aniqlash uchun umumiylikni saqlashga harakat qilish lozim. Yangi kelin va uylangan kuyov o'rtasida o'z vazifalarini kelishib olish juda muhimdir. Oila tuzilmasi va munosabatlar o'zgarishida hamda yangi oila muhitiga moslashish jarayonida kelindan katta sabr talab qilinadi. Yangi kelinning oilaga moslashishi psixologik jarayon bo'lib, har bir oilada turlicha bo'ladi. Bu, o'zaro ehtirom va adolat bilan, sabr va murojaat bilan qo'llab-quvvatlash, yangi munosabatlarni shakllantirishga olib keladi va kelin va oila a'zolari o'rtasida sog'lom munosabatni ta'minlaydi.

Nikoh va oilaviy moslashuvning noyob kontseptsiyasi V.A.Sysenko tomonidan ilgari surilgan bo'lib, bu turmush o'rtoqlar belgilarining xususiyatlariga hamda ularning moslashish qobiliyatiga tayanadi. Muallif moslashish darajasi va darajasiga ko'ra odamlarning 4 guruhini aniqlaydi:

1. Yuqori darajada moslashgan shaxslar.
2. O'rtacha moslashtirilgan.
3. Kam moslashuvchan.
4. Moslashtirilmagan.

U umumiy moslashish xususiyatlari sifatida quyidagilarni sanab o'tadi:

1. Hamkorlik qilish qobiliyati.
2. Muloqot qilish qobiliyati.
3. Boshqalarni hissiy va oqilona tushunish qobiliyati.
4. O'z-o'zini nazorat qilish va o'zini o'zi bilish qobiliyati.

5. Sharoitga qarab adekvat xulq-atvor turini tanlash qobiliyati.

Ushbu qobiliyatlarning rivojlanishi, muallifning fikriga ko'ra, ko'p jihatdan nikoh va oilaviy moslashuv muvaffaqiyatiga bog'liq. Biroq bu xulosa metafizik emas, balki xuddi shu hodisada ijobiy va salbiy, progressiv va regressiv tomonlarni tan olgan dialektik tafakkurni nazarda tutadi. Shuni hisobga olish kerakki, har bir er-xotin o'ziga xos munosabatlar uslubini rivojlantirib, ko'pincha bir-birining eng kiruvchi xususiyatlarini qoplaydi va salbiy tendentsiyalarga qarshi turadi.

Yakuniy qism. Turli yoshdagi qizlar oilaga moslashish jarayonida ushbu amallarni amalga oshirishi lozim: kelin yangi oilasiga kirish uchun o'z oilasi va yangi oilasining a'zolari bilan o'zaro ko'rishish va suhbatlashish uchun o'zida ishonch topa olishi kerak. Suhbatlashish orqali o'zini tanitish, o'z hayoti va maqsadlari haqida gaplashish muhimdir. Yangi kelin o'z oilasi va yangi oiladagi muhitni tushunishga harakat qilishi lozim. Bu

oilaviy munosabatlar va oilaviy tartibni tushunishga yordam beradi. Kelin oiladagi madaniyatni tushunish va qadrlashga harakat qilishi darkor. Bu o'z oilasiga va uning madaniy va qadr-qimmatlariga hurmat ko'rsatishda yordam beradi. Yangi kelin o'z oilasiga moslashishi va turmush mustaqilidagi hayoti o'zgarishlariga adaptatsiya qilishida sabrli bo'lishi talab qilinadi. Turli yoshdagi qizlar oilaga moslashish jarayonida yuqoridagi amallarni amalga oshirishi mumkin. Bu amallar kelinni o'z oilasiga moslashishi, o'z oilasini qadrlashishi va o'zining turmush mustaqilidagi hayotga o'zgarishlarga tayyorlashda yordam beradi.

Yuqoridagi olimlar va tadqiqotchilar yosh qizlarning oilaga moslashish jarayonini o'rganishga oid muhim tadqiqotlarni olib borishlari bilan mashhurdir. Bu, turli mamlakatlarda oilaviy munosabatlar va kelining o'z-o'zini anglash, o'zini tushunish va oilaviy munosabatlarni rivojlantirish jarayonlariga oid yaxshi ko'nikmalar va fikrlar taqdim etish bilan bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Васильев Евгений Павлович. Статус молодой семьи в современном российском обществе тема диссертации и автореферата канд. социол. наук по ВАК РФ 22.00.04.
2. Махмудова Фотима Ходжиевна. Религиозно-философские аспекты формирования культуры семьи в учениях таджикских мыслителей тема диссертации и автореферата кандидата наук по ВАК РФ 09.00.14.
3. Akramova F.A., Abdullayeva R.M. Sharq mutafakkirlarining oila xususidagi qarashlari. – Toshkent: «Shams ASA», 2002. – 25 b.
4. Васильев Евгений Павлович. Статус молодой семьи в современном российском обществе тема диссертации и автореферата кан. социол. наук по ВАК РФ 22.00.04.
5. Алешина Т.Ю. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений // Семья в новых социально-экономических условиях / Под ред. А.Х. Саралиевой. – Нижний-Новгород: Нижегород. гос. ун-т, 1998.
6. Андреева Т.В. Семейная психология / Т.В. Андреева. – Санкт-Петербург: Речь, 2004. – 244 с.
7. Rasulova Ziyoda Abduborinevna. "O'zbeklarda oila-nikoh a'nanalarining ijtimoiy va etnik psixologiyasi" 19.00.05 – Ijtimoiy psixologiya. Etnopsixologiya. – Toshkent, 2018.
8. Осипова Н. "Семейная психология: особенности адаптации молодых супругов". https://ippt.ru/biblioteka/stati_po_psihologii_i_kouchingu/semeynaya_psihologiya/semeynaya_psihologiya_osobennosti_adaptacii_molodyh_suprugov
9. <https://scienceproblems.uz/>
10. <https://oz.sputniknews.uz/>

MUASSIS:

“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti

JURNAL TAHRIRIYATI:

Bosh muharrir: **Egamberdiyeva N.**

Bosh muharrir o‘rinbosari: **Musurmanova A.**

Mas’ul kotib: **Mavlonov B.**

Muharrirlar: **Yunusov U., Nomozova O’.,
Razzakova N., Sobirova E.,
Jabborov U.**

Sahifalovchi: **Umaraliyev Z.**

Dizaynerlar: **Abdullayev L., Sobirov F.**

Web dizaynerlar: **Yakubov O., Alimova Z.**

*Jurnaldagi materiallardan foydalanilganda mualliflik huquqini e’tiborga olgan
holda jurnalga havola berilishi shart.*

*Jurnalga kiritilgan maqola materiallari mazmuni mualliflarning shaxsiy
ilmiy-nazariy yondashuvi va qarashi sifatida talqin qilinadi.*

1940

Nashriyot ro‘yxat raqami № 1043191. 24.09.2021-y.

Bosishga ruxsat etildi: 29.07.2024.

“Times New Roman” garniturası. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8

Nashriyot bosma tabog‘i 7,2.

100000, Toshkent shahri, Mirzo Ulug‘bek tumani,
M.Ismoiliy ko‘chasi 1-G uy.

